

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

Лемещук Марина Анатоліївна

УДК 316.614-053.4-056.264

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ
ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ В ДОШКІЛЬНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, доцент
Демченко Ірина Іванівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
декан факультету
дошкільної та спеціальної освіти.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент
Глоба Олександр Петрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри ортопедагогіки
та реабілітології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Боряк Оксана Володимирівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка,
доцент кафедри корекційної
та інклюзивної освіти.

Захист відбудеться 29 червня 2017 року о 12-00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.14 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01054, м. Київ, вул. Тургенєвська, 8/14.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий «27» травня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.В.Федоренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із пріоритетних напрямів розвитку національної системи освіти є пошук ефективних шляхів включення дітей із порушеннями психофізичного розвитку в освітнє середовище, їхню соціалізацію, провідні механізми яких забезпечує мовленнєва діяльність.

Державні програми «Освіта» (Україна XXI століття), «Діти України», Національна стратегія розвитку освіти України у 2013-2021 роках, Закон України «Про дошкільну освіту», «Державна цільова програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р.», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, 2006, зміна освітнянської парадигми, масштабність та гострота соціальних, економічних, культурних проблем потребують піднесення пріоритету суспільного дошкільного виховання, формування в суспільстві розуміння важливості ранніх етапів життя людини як найвідповідальнішого періоду її соціального становлення. Орієнтація дошкільної освіти на забезпечення повноцінного соціального розвитку дітей вимагає урахування особливостей соціалізації на різних етапах дошкільного дитинства. У зв'язку з цим дошкільному навчальному закладу відводиться особлива роль – стати провідною соціальною інституцією соціалізації, що забезпечує створення відповідної педагогічної допомоги дітям дошкільного віку у процесі соціалізації, спрямовує на розвиток соціально та індивідуально значущих рис особистості та її успішне функціонування як суб'єкта власної життєдіяльності у суспільному доквіллі.

Проведені численні дослідження, присвячені вивченню різних аспектів соціалізації особистості, представлені у сучасних концепціях соціалізації особистості (Н. Голованова, Н. Заверико, І. Зверєва, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, А. Мудрик, С. Савченко, С. Харченко); соціально-психологічних аспектах соціалізації з урахуванням вікових особливостей (В. Абраменкова, І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко, В. Кудрявцев, О. Леонтєв, В. Мухіна, А. Петровський, Т. Репіна, Д. Фельдштейн); соціально-педагогічних засадах проблеми з урахуванням нової соціокультурної ситуації (Т. Алексеєнко, О. Безпалько, В. Болгаріна, Т. Василькова, М. Галагузова, І. Зверєва, А. Капська, Л. Коваль, С. Литвиненко, Л. Міщик, Л. Новікова, А. Рижанова, С. Хлєбїк, Л. Штефан, в ситуації стресу (С.Л.Нансон) тощо. Однак, у вітчизняній спеціальній педагогіці та психології досліджень, присвячених вивченню питань соціалізації дітей з порушеннями психофізичного розвитку, вкрай недостатньо. Хоча за останні роки українськими вченими-дефектологами виконані дослідження, пов'язані з розвитком соціальної поведінки дітей з порушеннями психофізичного розвитку (Ю. Бистрова, Віт. Бондар, О. Глоба, А. Душка, К. Островська, Т. Сак, В. Синьов, Є. Синьова, Т. Скрипник, М. Супрун, В. Тарасун, І. Татьянчикова та ін.), але питання цілеспрямованого формування у них соціальних компетенцій залишається поза увагою науковців та практиків.

Серед дітей із різними видами психофізичних порушень фіксується значне збільшення чисельності дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку – загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ). Сучасні стратегії реформування освіти створюють необхідні передумови до активної інтеграції дітей із ЗНМ у

загальноосвітній простір, тому постає потреба всебічного вивчення цієї нозології дітей як з метою подальшої розробки ефективних методів діагностики та корекційної допомоги, так і їх соціалізації.

У сучасних наукових дослідженнях висвітлено проблему вивчення мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Так, формування звуковимови досліджували Ю. Пінчук, О. Правдіна, Ф. Рау, М. Савченко, В. Тищенко, М. Шеремет та ін.; збагачення словника – І. Дмитрієва, О. Винокур, Н. Січкачук, Т. Філічева, Т. Швалюк, М. Шеремет; формування граматично правильного мовлення – І. Дмитрієва, Л. Єфіменкова, Н. Жукова, Р. Лалаєва, Р. Левіна, З. Ленів, Г. Ляміна, Н. Манько, Н. Пахомова, Є. Соботович, В. Тищенко, Л. Трофименко, Т. Філічева, та ін.; навчання виразного, творчого, образного мовлення – О. Боряк, Л. Журавльова, Н. Ільїна, С. Конопляста, З. Ленів, І. Марченко та ін.; зв'язного мовлення – І. Марченко, Н. Савінова, Є. Соботович, Т. Ткаченко, Т. Філічева, М. Шеремет та ін.

У працях психологів, логопедів О. Боряк, Н. Ільїної, Р. Лалаєвої, З. Ленів, І. Мартиненко, І. Марченко, Н. Пахомової, Н. Савінової, Н. Січкачук, Є. Соботович, Л. Спірової, В. Тищенка, Л. Трофименко, Г. Чиркіної, М. Шеремет, В. Ядешко та зазначено, що головним показником рівня розвитку дитячого мовлення у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, зокрема загальним недорозвиненням мовлення, є комунікативні вміння. Дослідженню міжособистісних стосунків у групі дошкільників із ЗНМ присвячені праці О. Слінько.

Проте, не зважаючи на увагу вчених до розвитку мовлення дітей із ЗНМ, проблема їх соціалізації у педагогічному процесі дошкільного навчального закладу не була предметом спеціального дослідження. На відміну від дітей із типовим розвитком, в яких у процесі спілкування формується мовленнєва діяльність, опосередкована системою мовних знаків, у дітей із ЗНМ накопичуються лише окремі мовленнєві дії та окремі мовні знаки. Тому, загальне недорозвинення мовлення у дітей старшого дошкільного віку ускладнює процес соціалізації, спричиняє суттєве обмеження активності в спілкуванні, сприяє виникненню психологічних особливостей, призводить до соціальної дезадаптації дітей.

Таким чином, соціальна значущість означеної проблеми, її недостатня науково-теоретична і методична розробленість зумовили вибір теми дослідження: **«Педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з науково-тематичним планом кафедри спеціальної освіти факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Психолого-педагогічний супровід формування життєвої компетентності дітей з порушенням мовлення». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 6, від 30.02.2012 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації

наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №3, від 27.03.2012 р.).

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати загальну та спеціальну психолого-педагогічну літературу щодо висвітлення поняття «соціалізація»; визначити сутність процесу соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах.

2. Визначити та обґрунтувати критерії, показники та охарактеризувати рівні соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.

3. Дослідити особливості прояву соціального становлення старших дошкільників із ЗНМ.

4. Обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – процес соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.

Предмет дослідження – педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали: сучасні концепції соціалізації особистості (Н. Голованова, Н. Заверико, І. Зверева, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, А. Мудрик, С. Савченко, С. Харченко); концепція соціалізації осіб із особливими освітніми потребами (І. Бех, Ю. Бистрова, В. Бондар, І. Єременко, К. Островська, В. Синьов, Є. Синьова, М. Супрун, І. Татьянчикова, Л. Фомічова, О. Хохліна, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.); про специфічну структуру цілісного дефекту при ЗНМ (Н. Васільєва, Т. Волковська, О. Корнєв, О. Мастюкова, Є. Соботович, Т. Фотекова та ін.); положення про сутність та формування соціальних компетенцій (Г. Беліцька, Н. Білоцерковець, Н. Калініна, Ю. Ємельянов, Л. Коломийченко та ін.); нормативні показники й критерії мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку з порушеннями мовлення (А. Богуш, О. Боряк, Н. Пахомова, Є. Соботович, М. Шеремет та ін.); теоретичні і практичні засади мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Горбунова, К. Крутій, Л. Калмикова, М. Лісіна, Н. Луцан, І. Луценко, Г. Ніколайчук, Н. Пахомова, Т. Піроженко, Н. Савінова, М. Шеремет та ін.).

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз, систематизація та узагальнення даних загальної й спеціальної психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження з метою визначення теоретико-методичних засад і основних підходів для виявлення особливостей та умов соціалізації дітей дошкільного віку із

загальним недорозвиненням мовлення;

емпіричні: діагностичні (спостереження, бесіда, тестування, анкетування) з метою вивчення стану соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах; педагогічний констатувальний та формувальний експеримент з метою визначення рівнів соціалізації у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення та перевірки ефективності впровадження педагогічних умов їх соціалізації в дошкільних закладах;

статистичні: кількісна та якісна обробка отриманих у процесі експерименту результатів для визначення їх достовірності та надійності; методи математичної статистики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

вперше:

- розроблено методiku та обґрунтовано діагностичний інструментарій вивчення процесу соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення старшого дошкільного віку (критерії, показники, рівні);

- з'ясовано особливості прояву соціального становлення старших дошкільників із ЗНМ дошкільних навчальних закладів;

- обґрунтовано зміст педагогічних умов соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення;

уточнено сутність поняття «соціалізація дітей із загальним недорозвиненням мовлення»;

подальшого розвитку набули організаційні форми, методи та прийоми соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення у дошкільних навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів. Виявлені у ході дослідження особливості соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення можуть бути значущими для подальшого вивчення дітей цієї нозології, уточнення їх психолого-педагогічної характеристики.

Визначені педагогічні умови соціалізації можуть використовуватись вихователями, вчителями-дефектологами, вчителями-логопедами у навчально-виховному процесі загальноосвітніх, спеціальних та інклюзивних дошкільних навчальних закладів. Результати дослідження можуть бути використані як навчальний матеріал лекційних курсів “Корекційна педагогіка”, “Теорія і методика виховання дітей з порушеннями мовлення”, “Психолого-педагогічні умови корекційно-виховної роботи з дітьми з порушеннями мовлення” для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Спеціальна освіта», а також в системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації педагогів спеціальних дошкільних закладів.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес дошкільних навчальних закладів № 1 «Золота рибка» м. Южне Одеської обл. (довідка про впровадження № 387 від 10.10.2016 р.), № 35 «Горобинка» м. Черкаси Черкаської обл. (довідка про впровадження № 01-22 від 04.10.2016 р.), № 31 «Калинка» м. Черкаси Черкаської обл. (довідка про впровадження № 246 від 03.10.2016 р.),

№ 25 «Ягідка» м. Умань Черкаської обл. (довідка про впровадження № 01-22/1622 від 29.09.2016 р.), № 12 «Золота рибка» м. Умань Черкаської обл. (довідка про впровадження № 1/2537 від 27.09.2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідались та були обговорені на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями досліджень» (Київ, 2016), «Актуальні здобутки європейської науки» (Чехія, Прага, 2016), «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (Одеса, 2016), «Основні напрями розвитку педагогічної науки» (Харків, 2016), «Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2016), «Освіта і наука XXI століття» (Болгарія, 2016), «Новини наукової думки» (Чехія, 2016), «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Львів, 2016); на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Модернізація змісту переддошкільної освіти» (Миколаїв, 2013), «Соціалізація та виховання особистості в умовах сьогодення» (Умань, 2014), «Професійна підготовка майбутніх вихователів до реалізації завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку в світлі сучасних освітніх вимог» (Глухів, 2015); на міжрегіональних науково-практичних конференціях: «Інклюзивна освіта: теорія, методика, практика» (Умань, 2015), «Інтелектуальний потенціал в умовах сучасного суспільства» (Умань, 2016); на засіданнях кафедри спеціальної освіти Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 14 одноосібних публікаціях автора, з них: 4 статті у наукових фахових виданнях, 1 – у виданні, зареєстрованому в наукометричній базі Index Copernicus, 1 – у закордонному фаховому періодичному виданні, 8 тез – в збірниках матеріалів конференцій.

Структура дисертації: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота містить 17 таблиць. Основний зміст дисертації викладено на 156 сторінках, повний обсяг – 173 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, його теоретико-методологічні основи, методи, розкрито наукову новизну, практичну значущість роботи, наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідно-пошукової роботи, представлено структуру роботи.

У першому розділі – **«Теоретичні засади питання соціалізації дошкільників в психолого-педагогічній літературі»** – представлено аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, висвітлено концептуальні засади.

Науковці (Л. Артемова, А. Богущ, Л. Варяниця, Н. Гавриш, Н. Кирста, Л. Кононко, Т. Кравченко, С. Курінна, В. Кузь, Н. Лисенко, Т. Поніманська, І. Рогальська (Печенко) та ін.) визначають соціалізацію як набуття дошкільниками соціального досвіду, що здійснюється через діяльність, спрямовану на орієнтування в ситуації, пристосування до навколишнього, перетворення живої та неживої природи, власного «Я»; процес освоєння й

реалізації зростаючою людиною соціального змісту; реальний зміст дорослішання дитини, під час якого відбувається становлення значущої для індивідуальності суб'єкта активної творчої соціальної дії; історично зумовлений процес входження дитини у світ конкретних соціальних зв'язків і освоєння соціокультурного досвіду, засвоєння нею цінностей, норм поведінки; процес відтворення дитиною цих зв'язків за рахунок її включення в соціальне середовище, активної власної діяльності та спілкування.

Формою реалізації процесу соціалізації є соціальна адаптація, яка визначається взаємодією особи з соціальним середовищем, у процесі якої відбувається узгодження вимог та сподівань обох сторін (С. Гончаренко, Т. Кравченко, В. Реан, В. Розов та ін.). Порушення цієї взаємодії призводить до дезадаптації. Впливи соціального оточення також опосередковуються рівнем власної активності дитини у діяльності й поведінці, характером відносин з іншими людьми, рівнем культури, освіченості, індивідуальними рисами характеру, тобто це є соціально-комунікативною компетентністю, яку С. Курінна розглядає як готовність дитини ефективно взаємодіяти з оточенням у системі міжособистісних стосунків.

Загальне недорозвинення мовлення – це різні мовленнєві розлади, при яких у дітей порушено формування всіх компонентів мовленнєвої системи, що відносяться до її звукової та смислової сторони, при нормальному слухові й інтелекті. Відомо, що порушення мовлення найгостріше виявляється в ситуації адаптації до нових умов діяльності, у зв'язку з чим формування усного мовлення дітей дошкільного віку в психологічній і педагогічній літературі розглядається як одне з найважливіших завдань.

Діти з порушенням мовлення, а серед них і діти із загальним недорозвиненням мовлення, належать до неоднорідної та чисельної групи, для якої оволодіння усним мовленням – єдиний і основний шлях особистісного розвитку. Р. Левіна, Н. Савінова, М. Шеремет досліджували своєрідність розвитку словникового запасу, граматичної будови, зв'язного мовлення та його фонетико-фонематичної сторони при загальному недорозвиненні мовлення. Вони наголошували, що у дітей із ЗНМ є труднощі в спілкуванні, що перешкоджає соціалізації цих дітей, їх адаптації до стосунків поза сім'єю.

Спілкування є важливим чинником у становленні дитини як особистості. У працях Л. Божович, Ю. Гіппенрейтер, О. Запорожця, Ю. Кулагіної, М. Лісіної, Є. Мастюкової, Д. Московкіної, Є. Смірної (та ін. доведено, що спілкування дитини з дорослим впливає на її психічний розвиток.

Найважливіший шлях впливу спілкування на соціалізацію полягає в тому, що дитина в контактах за іншими спостерігає їх діяльність і бере з них приклад для наслідування. Отже спілкування з ровесниками є неодмінною умовою соціалізації дитини. Воно створюється у таких малих групах, як групи дитячого садка, шкільні класи, різні неформальні дитячі, підліткові та юнацькі об'єднання (Г. Дичев, В. Медведєва, Ю. Приходько та ін.).

Більшість дітей із ЗНМ переносять спілкування з однолітками зі сфери мовлення у сферу міміки та жестів. Більш вільно вони себе почувають в ігровій

діяльності, однак їхня гра характеризується змістовою обмеженістю та недостатньою структурованістю мовленнєвої діяльності.

На відміну від дітей з типовим розвитком, у дітей із ЗНМ порушення мовлення негативно впливають на динаміку розвитку та становлення самооцінки. Через низький рівень комунікативної активності психіка дитини не має змоги або в недостатній кількості виробляє та акумулює якості, необхідні для забезпечення повноцінного спілкування і, як наслідок, дитина не може об'єктивно оцінювати себе та своїх однолітків, що провокує хибне уявлення про себе та оточуючих і тягне за собою завищену або занижену самооцінку (О. Грібова, І. Мартиненко, Л. Спірова, Т. Філічева, Г. Чіркїна та ін.). Отже, в силу специфіки мовленнєвого порушення соціальний розвиток цих дітей належним чином не здійснюється.

Результати вивчення питання соціалізації дошкільників в психолого-педагогічній літературі дають можливість стверджувати, що питання соціалізації старших дошкільників із ЗНМ в умовах дошкільних навчальних закладів є надзвичайно актуальним та вимагає подальшого експериментального дослідження.

У другому розділі – **«Особливості соціалізації дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення у дошкільних навчальних закладах»** – викладено методику та результати констатувального етапу дослідження; з'ясовано критерії, показники та схарактеризовано рівні соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.

З метою виявлення рівнів та особливостей соціалізації дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення III рівня було проведено констатувальний етап експерименту, в якому взяли участь 125 дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз наукових підходів до визначення проблем соціалізації дозволив встановити, що в структурному плані соціалізація дітей із ЗНМ є системним утворенням, що гіпотетично включає в себе три критерії та показники до кожного з них: емоційно-почуттєвий (емоційні реакції на порушення мовлення; здатність до сприйняття мовлення інших дітей; здатність до співчуття та співпереживання іншим дітям), соціально-комунікативний (мовленнєва активність; ініціювання спілкування з іншими дітьми; інтенсивність спілкування з однолітками та близькими дорослими), рефлексивно-оцінний (здатність до взаємооцінки партнерами одне одного; здатність до самооцінки, самовираження; адекватність форм співпраці та взаємодії в різних ситуаціях).

Для вивчення кожного із зазначених вище показників критеріїв соціалізації та подальшим розподілом дітей за рівнями соціалізованості було підібрано завдання-ситуації та діагностичні методики. За результатами виконання дітьми завдань було визначено рівні сформованості соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення за кожним критерієм. Відповідно до кожного критерію (за середньоарифметичними розрахунками) виокремлено рівні сформованості: достатній, середній, низький.

За результатами дослідження дітей з достатнім рівнем за емоційно-почуттєвим критерієм соціалізації виявлено 11,7 %. Середній склав 50,9%. Низький рівень показали 37,3% дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Дошкільники неоднозначно реагують на свій мовленнєвий дефект, у більшості випадків вони не надають йому великого значення, в той час як мовленнєві порушення своїх однолітків вони помічають завжди. Як правило співчують та співпереживають діти лише абстрактно, коли ж наявна реальна ситуація, в якій хтось потребує допомоги, вони демонструють байдужість.

За соціально–комунікативним критерієм достатній рівень соціалізації дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення склав 11,5%. Середній рівень показали 46,4% дітей. Низький рівень був виявлений у 42,1% старших дошкільників. Було з'ясовано, що дошкільники із загальним недорозвиненням мовлення намагаються якомога менше спілкуватися з однолітками. Мовлення цих дітей характеризується змістовою збідненістю та недостатньою структурованістю мовленнєвої діяльності. Їхня комунікативна активність у більшості випадків обмежується мовою жестів та міміки. Діти не поспішають встановлювати контакти із однолітками, ініціюють спілкування, як правило, в окремих випадках.

За рефлексивно-оцінним критерієм соціалізації 19,5% старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення виявили достатній рівень. Середній рівень показали 52,3% дітей. Низький рівень склали 28,2% старших дошкільників.

Проведене діагностування за рефлексивно–оцінним критерієм показало, що мовленнєві порушення у дітей впливають на світобачення дитини в цілому. Вони не можуть адекватно оцінити однолітка, в той час як себе, як правило, вважають найкращим. На їхню взаємооцінку впливають побічні фактори, наприклад, оцінка вихователя, а не своя об'єктивна думка. Зазвичай діти граються на самоті, як наслідок, вони не вміють домовлятися, а відтак співпрацювати та взаємодіяти.

Дані дослідження дозволили віднести до достатнього рівня соціалізації 14,2% дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Вони позитивно та об'єктивно сприймали дефект свого мовлення, співчували та співпереживали іншим дітям з порушеннями мовлення, були впевнені у своїх силах та вимогливі до себе, активні у спілкуванні з однолітками та близькими дорослими, не боялися йти першими на контакт з оточенням, активно взаємодіяли з дітьми у різних ситуаціях та об'єктивно оцінювали свої можливості.

До середнього рівня соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах належать 49,9% дітей, які мали байдуже або помірно–стримане ставлення до свого дефекту, невпевненість у своїх силах, часто занижена самооцінка та завищена своїм одноліткам, не виявляли інтересу до спілкування, були байдужими до проблем своїх товаришів, ситуативне прагнення до взаємодії з однолітками та близькими дорослими.

До низького рівня соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах віднесено 35,9% дітей, які мали негативне ставлення до свого мовленнєвого дефекту, невпевненість у своїй силі, агресію по відношенню до однолітків у певних ситуаціях, замкнутість, відсутність бажання спілкуватися та взаємодіяти.

Найкращі результати рівнів соціалізації дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення отримані за рефлексивно-оцінним критерієм, найгірші – за соціально-комунікативним.

Кількісні дані констатувального етапу експерименту підтвердили недостатній рівень соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення, які знаходилися переважно на середньому та низькому її рівнях.

Ураховуючи дані констатувального етапу дослідження постає питання про визначення та обґрунтування педагогічних умов підвищення рівня соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в умовах спеціального дошкільного навчального закладу.

У третьому розділі – **«Педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах»** - обґрунтовано та апробовано педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.

Метою формувального етапу експерименту стала розробка та апробація педагогічних умов, що сприяють ефективній соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах.

Відповідно до мети було визначено такі завдання формувального етапу дослідження:

1. Обґрунтувати педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах.

2. Апробувати розроблені педагогічні умови соціалізації у навчально-виховному процесі дітей із загальним недорозвиненням мовлення логопедичних груп.

3. Перевірити ефективність запропонованих формувальним дослідженням педагогічних умов соціалізації.

У педагогіці існують різні підходи до визначення поняття «педагогічні умови», що розглядають їх як: характеристику педагогічного середовища; обставини, необхідні для перебігу педагогічного процесу; фактори, шляхи, напрями педагогічного процесу; уявні результати педагогічного процесу; форми, методи, педагогічні прийоми тощо (І.Аксаріна, А.Багдуєва, А.Найн, Н.Пархоменко, О. Повідайчик та ін.).

У нашому дослідженні використано наступне визначення педагогічних умов — це відповідні фактору педагогічні обставини, необхідні для створення цілеспрямованого освітнього процесу.

Основними педагогічними умовами, що мали забезпечити ефективність процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, було визначено такі:

- організація взаємодії дітей із загальним недорозвиненням мовлення у єдиному соціально-розвивальному середовищі ДНЗ;

- розвиток мовленнєвих комунікацій у дітей із загальним недорозвиненням мовлення в ігровій діяльності;

- створення мовленнєво-стимулювального простору для забезпечення соціального досвіду дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

До формувального експерименту було залучено 125 дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня. З них 67 дітей експериментальної (ЕГ) та 58 дітей контрольної груп (КГ).

До початку формувального етапу дослідження для підтвердження результативності констатувального етапу експерименту з визначення вихідного рівня соціалізації дітей була проведена діагностика за виділеними нами раніше компонентами (емоційно-почуттєвий, рефлексивно-оцінний та соціально-комунікативний).

Експериментальна робота проводилася в чотири етапи. На кожному з трьох етапів реалізовувалася одна із педагогічних умов соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. На четвертому етапі був проведений контрольний зріз для перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов.

Метою першого етапу було формування інтересу та вміння будувати конструктивні стосунки та гармонійні взаємини дітей із загальним недорозвиненням мовлення як у середині групи, так і за її межами.

Завдання цього етапу полягали у:

- формуванні емоційно-почуттєвої сфери дошкільників;
- навчанні виявленню соціально-емоційної потреби в спілкуванні;
- адекватній оцінці себе та товаришів у порівнянні з однолітками з типовим розвитком.

На даному етапі реалізовувалася наступна педагогічна умова: організація взаємодії дітей із загальним недорозвиненням мовлення у єдиному соціально-розвивальному середовищі ДНЗ. Завдання першого етапу були спрямовані на усвідомлення дитиною власних емоцій та почуттів, стимулювання інтересу до почуттів однолітків та потреби у спілкуванні з ними. Діти вчилися адекватно оцінювати ситуації та справлятися зі своїми емоціями. Реалізація завдання даного етапу проводилася через: дидактичні ігри, ігри та вправи, які стимулювали досліджуваних до вияву різних емоцій, вміння правильно розпізнавати та відтворювати почуття (як свої, так і однолітків).

Другий етап впровадження педагогічних умов соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення мав на меті допомогти дошкільникові подолати труднощі в мовленні.

Завдання цього етапу були наступними:

- виправлення порушень мовленнєвого розвитку;
- формування комунікативних навичок старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення;
- формування вміння використовувати комунікативні навички.

На даному етапі реалізовувалася друга педагогічна умова соціалізації дошкільників: розвиток мовленнєвих комунікацій у дітей із загальним недорозвиненням мовлення в ігровій діяльності. Через недостатній рівень розвитку мовленнєвих комунікацій корекційна робота розпочиналася із

формування комунікативних умінь і навичок, розвитку довільного спілкування в процесі спільної діяльності. Педагог з дітьми проводив спільні ігри, спрямовані на передачу їм комунікативного й ігрового досвіду з акцентуванням уваги на комунікативних особливостях ігрової ситуації. Завдяки цьому діти вчилися переводити свій життєвий досвід у комунікативно-умовний план, ставити й вирішувати завдання різними вербальними способами; відбувалася своєчасна зміна комунікативно-ігрового середовища з урахуванням різномодельного спілкування дітей, що досягалося за допомогою моделювання різних ігрових ситуацій або довільних варіантів однієї гри; планомірно збагачувався комунікативний досвід дітей, що здійснювалося за рахунок розширення контактів з дітьми, у яких мовленнєвий розвиток відповідає нормі.

Метою третього етапу формувального експерименту було формування стимулюючого простору для активізації мовлення дітей. Завдання цього етапу полягали у формуванні:

- позитивного ставлення один до одного;
- вміння ототожнювати себе з колективом, вміти будувати рівноправні стосунки з оточуючими;
- вміння адекватно застосовувати різні форми співпраці та взаємодії в різних ситуаціях.

На даному етапі реалізовувалася третя педагогічна умова соціалізації дошкільників – створення мовленнєво-стимулювального простору для забезпечення соціального досвіду дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Реалізація здійснювалася через спільну дитячу діяльність різного змістового наповнення (ігрова діяльність, розваги, режимні процеси). Для досягнення мети цього етапу використовувалися сюжетно-рольові ігри, ігрове проектування проблемних ситуацій.

Четвертий етап формувального дослідження – контрольний. З метою перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення було проведено контрольний зріз за результатами проведеного експерименту та якісний і кількісний аналіз отриманих даних. Для підтвердження результативності формувального етапу дослідження для контрольного зрізу був використаний той самий методичний комплекс, що й під час проведення констатувального дослідження.

Порівняльні дані рівнів соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах контрольної та експериментальної груп відображено в таблиці 1.

Як свідчать дані, представлені в табл. 1, достатнього рівня соціалізації досягло 53,8% старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення експериментальної групи, що майже в три рази більше, ніж кількість дітей, які досягли цього рівня в контрольній групі (17,2%).

Середнього рівня соціалізації досягли удвічі менше дітей експериментальної групи (29,3%), ніж старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення контрольної групи (49,5%).

Розподіл старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення за рівнями соціалізації після формувального етапу дослідження (%)

Група	Кількість дітей		
	Достатній	Середній	Низький
ЕГ	53,8	29,3	16,9
КГ	17,2	49,5	33,3

Низький рівень відзначений у 16,9% дітей експериментальної групи і майже у вдвічі більше старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення контрольної групи (33,3%).

З метою визначення ступеня статистичної відмінності між досліджуваними експериментальної та контрольної груп ми використали критерій χ^2 Пірсона.

Рівень соціалізації	Контрольна група	Експериментальна група	Критерій χ^2 Пірсона
Достатній	17,2	53,8	29,423
Середній	49,5	29,3	
Низький	33,3	16,9	

Згідно таблиці критичних значень критерію χ^2 Пірсона знаходимо критичне значення χ^2 , яке дорівнює 5,991 при рівні значимості $p=0,05$.

Розраховані значення χ^2 в таблиці більші за χ^2 критичне, тому залежність рівнів соціалізації до та після проведення експерименту статистично значуща при рівні значень $p<0,05$.

Отже, дані, отримані після проведення формувального експерименту по впровадженню педагогічних умов соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільному навчальному закладі показали, що в експериментальній групі відбулися значні позитивні зміни в кількісній і якісній характеристиці соціалізації зазначеної категорії дітей, що свідчить про ефективність запропонованих нами педагогічних умов.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного теоретико-експериментального дослідження з проблеми соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в умовах дошкільних навчальних закладів зроблені наступні висновки:

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що за допомоги поняття «соціалізація» різні дослідники виділяють ті чи інші сторони цього процесу в залежності від аспекту та мети, яка ставиться в дослідженні. Для нашого дослідження обрано наступне визначення терміну «соціалізація» – це багатоскладовий і багатофакторний процес набуття індивідом людських властивостей і якостей, спрямованість яких визначається конкретною соціальною

ситуацією та є рушійною силою, що активізує процеси самоперетворення, які відбуваються на фоні змін соціокультурного середовища. Результатом процесу соціалізації дитини є сформована соціально-комунікативна готовність дитини ефективно взаємодіяти з оточенням у системі міжособистісних стосунків.

2. Встановлено, що порушення мовленнєвої діяльності негативно впливає на соціалізацію дитини. Загальне недорозвинення мовлення, що супроводжується незрілістю окремих психічних функцій, емоційною неврівноваженістю, призводить до стійких порушень в комунікативній сфері, а це, в свою чергу, знижує рівень спілкування, сприяє виникненню психологічних особливостей, впливає на загальну та мовленнєву поведінку, призводить до зниження активності в спілкуванні.

3. Виявлено, що в структурному плані соціалізація дітей із загальним недорозвиненням мовлення є системним утворенням, що включає в себе три критерії: емоційно-почуттєвий, соціально-комунікативний, рефлексивно-оцінний.

Показники емоційно-почуттєвого критерію: емоційні реакції на порушення свого мовлення; здатність до сприйняття мовлення інших дітей; здатність до співчуття та співпереживання іншим дітям.

Показники соціально-комунікативного критерію: мовленнєва активність; ініціювання спілкування з іншими дітьми; інтенсивність спілкування з однолітками та близькими.

Показники рефлексивно-оцінного критерію: здатність до самооцінки партнерами один одного; здатність до самооцінки, самовираження; адекватність форм співпраці і взаємодії в різних ситуаціях.

4. Констатувальним етапом дослідження встановлено, що на достатньому рівні соціалізації знаходиться 14,2%, на середньому - 49,9% та на низькому - 35,9% старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Найкращі результати рівнів соціалізації сформованості дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення отримані за рефлексивно-оцінним критерієм, найгірші – за соціально-комунікативним.

5. Обґрунтовані та апробовані педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільному навчальному закладі: організація взаємодії дітей із загальним недорозвиненням мовлення у єдиному соціально-розвивальному середовищі ДНЗ; розвиток мовленнєвих комунікацій у дітей із загальним недорозвиненням мовлення в ігровій діяльності; створення мовленнєво-стимульовального простору для забезпечення соціального досвіду дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

6. Доведено ефективність запропонованих педагогічних умов соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільному навчальному закладі. Так, у результаті проведеного формульованого етапу дослідження достатнього рівня соціалізації досягло втричі більше старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення експериментальної групи (53,8%), ніж дітей контрольної групи (17,2%). Низький рівень відзначений у

16,9% дітей експериментальної групи і майже у вдвічі більшої частини старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення контрольної групи (33,3%).

Проведене дослідження соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в умовах дошкільного закладу зумовлює доцільність подальших досліджень шляхів та засобів цієї роботи на різних вікових етапах дітей з різними видами порушення мовлення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Лемещук М. А. Соціально-комунікативний критерій соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення» / М. А. Лемещук // Педагогічна освіта: теорія та практика / INDEX COPERNICUS. Збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України. – Кам'янець-Подільський : ПП Звойленко Д. Г., 2016. – Вип. 20 (1-2016). – Ч. 2. – С. 220–225.

2. Лемещук М. А. Проблема общения у детей с общим недоразвитием речи в научных трудах исследователей / М. А. Лемещук // Азимут научных исследований: педагогика и психология. Ежеквартальный научный журнал. – Тольятти : НП Институт направленного образования, 2014. – № 2 (7). – С. 55–58.

3. Лемещук М. А. Соціалізація старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах / М. А. Лемещук // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : зб. наук. праць. – Спецвип. : Педагогічні науки. – Миколаїв : МНУ, 2013. – С. 112–116.

4. Лемещук М. А. Проблеми соціалізації дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в емоційно-вольовій сфері / М. А. Лемещук // Педагогічні науки : зб. наук. праць Херсонського державного університету. – Херсон : ВД Гельветика, 2016. – Випуск LXIX. – Т. 3. - С. 115-119.

5. Лемещук М. А. Соціалізація дітей дошкільного віку в контексті сучасних науково-педагогічних ідей / М. А. Лемещук // Педагогічна теорія і практика : зб. наук. праць – К. : КиМУ, 2013. – Вип. 4. – С. 141-152.

6. Лемещук М. А. Сутність соціалізації дітей дошкільного віку / М. А. Лемещук // Психолого–педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. – Вип. 45. – С. 115–121.

7. Лемещук М. А. Дошкільні навчальні заклади як запорука правильної соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення / М. А. Лемещук // Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень : матеріали міжн. наук.–практ. конф. – К. : ГО Київська наукова організація педагогіки та психології, 2016. – С. 34-37.

8. Лемещук М. А. Розвиток самооцінки дитини із загальним недорозвиненням мовлення в дитячому середовищі / М. А. Лемещук // Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії : зб. наук. робіт

учасників міжн. наук.-практ. конф., – Одеса : ГО Південна фундація педагогіки, 2016. – С. 48-51.

9. Лемешук М. А. Взаємодія дітей із загальним недорозвиненням мовлення у єдиному соціально-розвивальному середовищі / М. А. Лемешук // Основні напрями розвитку педагогічної науки : матеріали міжн. наук.-практ. конф. – Херсон : Видавничий дім Гельветика, 2016. – С. 61-63.

10. Лемешук М. А. Емоційно-вольовий аспект соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення / М. А. Лемешук // Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки : зб. наук. робіт учасників міжн. наук.-практ. конф. – Одеса : ГО Південна фундація педагогіки, 2016. – С. 51–53.

11. Лемешук М. А. Рефлексивно-оціннісний аспект соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення / М. А. Лемешук // Materiály XII mezinárodní vědecko–praktická konference : Aktuální vědecké vymoženosti. — Díl 6. Pedagogické vědy. – Praha : Publishing House Education and Science s.r.o., 2016. – 50-54 stran.

12. Лемешук М. А. Розвиток комунікативних навичок дітей із загальним недорозвиненням мовлення у процесі соціалізації / М. А. Лемешук // Materiály XII mezinárodní vědecko–praktická konference : Zprávy vědecké ideje – Díl 3. Pedagogické vědy. – Praha : Publishing House Education and Science s.r.o., 2016. – 29-33 stran.

13. Лемешук М. А. Проблеми мовленнєвої активності дітей із загальним недорозвиненням мовлення / М. А. Лемешук // Матеріали за 12-а міжнародна научна практична конференція : Образованието и науката на XXI век – 2016, Том 2. Педагогически науки. – София : Бял ГРАД-БГГ ООД, 2016. – С. 69-73.

14. Лемешук М. А. Становлення особистості дітей із загальним недорозвиненням мовлення у процесі соціалізації / М. А. Лемешук // Сучасне довкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конф. – Черкаси : Видавець О.Третяков, 2016. – С. 81-84.

АНОТАЦІЇ

Лемешук М.А. Педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Дисертаційна робота присвячена проблемі соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. У дослідженні визначено критерії, показники та рівні сформованості соціалізованості старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Виявлено особливості прояву соціального становлення старших дошкільників спеціальних дошкільних навчальних закладів.

Визначено педагогічні умови ефективної соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення: організація взаємодії дітей із загальним

недорозвиненням мовлення у єдиному соціально–розвивальному середовищі ДНЗ; розвиток мовленнєвих комунікацій дітей із загальним недорозвиненням мовлення в ігровій діяльності; створення мовленнєво-стимулювального простору для забезпечення соціального досвіду дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Ключові слова: соціалізація, старші дошкільники, загальне недорозвинення мовлення, дошкільний навчальний заклад, педагогічні умови.

Лемещук М.А. Педагогические условия социализации старших дошкольников с общим недоразвитием речи в дошкольных учебных заведениях. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 - коррекционная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2017.

Диссертация посвящена проблеме социализации старших дошкольников с общим недоразвитием речи.

Представлен анализ научной литературы по проблеме исследования, освещены концептуальные основы.

Показано, что в сложном комплексе нарушений развития при недоразвитии речи отмечаются не только отставание в формировании речевой способности, но и часто двигательные, сенсорные, интеллектуальные нарушения, несформированность познавательных возможностей. Поэтому в силу специфики речевого нарушения социальное развитие детей должным образом не формируется. При недостаточном общении ребенка со взрослыми и сверстниками темп развития его речи и других психических процессов замедляется.

Установлено, что нарушение речевой функции негативно влияет на социализацию ребенка. Общее недоразвитие речи, которое сопровождается незрелостью отдельных психических функций, эмоциональной неуравновешенностью, приводит к стойким нарушениям в коммуникативной сфере, а это, в свою очередь, снижает уровень общения, способствует возникновению психологических особенностей, влияет на общее и речевое поведение, приводит к снижению активности в общении.

Обосновано, что социализация детей с общим недоразвитием речи является системным образованием и включает в себя три критерия: эмоционально-чувственный, социально-коммуникативный, рефлексивно-оценочный. Для каждого из критериев были определены показатели, которые позволили диагностировать участников эксперимента и распределить их по трем уровням социализации (достаточный, средний, низкий).

Показатели эмоционально-чувственного аспекта: эмоциональные реакции на дефект своей речи; способность к восприятию речи других детей; способность к сочувствию и сопереживанию другим детям.

Показатели социально-коммуникативного аспекта: речевая активность; инициирование общения с другими детьми; интенсивность общения со сверстниками и близкими.

Показатели рефлексивно-оценочного критерия: способность к взаимооценке партнерами друг друга; способность к самооценке, самовыражению; адекватность форм сотрудничества и взаимодействия в различных ситуациях.

Представлены педагогические условия социализации старших дошкольников с общим недоразвитием речи, а именно:

1) организация взаимодействия детей с общим недоразвитием речи в единой социально-развивающей среде дошкольного образовательного учреждения (действия направлены на осознание ребенком собственных эмоций и чувств, стимулирование интереса к чувствам сверстников и потребности в общении с ними. Дети учились адекватно оценивать ситуации и справляться со своими эмоциями);

2) развитие речевых коммуникаций у детей с общим недоразвитием речи в игровой деятельности (из-за недостаточного уровня развития речевых коммуникаций коррекционная работа начиналась с формирования коммуникативных умений и навыков, развития произвольного общения в процессе совместной деятельности);

3) создание речево-стимулирующего пространства для обеспечения социального опыта детям с общим недоразвитием речи (реализуется через общую детскую деятельность разного смыслового наполнения).

Доказана эффективность предложенных педагогических условий социализации старших дошкольников с общим недоразвитием речи в специальном детском саду.

Ключевые слова: социализация, старшие дошкольники, общее недоразвитие речи, дошкольное учебное заведение, педагогические условия.

Lemeschuk M.A. Pedagogical conditions of socialization of senior preschool children with the general underdevelopment of speech in the preschool education. – The Manuscript.

The dissertation for a scientific degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.03 – correctional pedagogy. – M. P. Drahomanov National Pedagogical University. – Kiev, 2017.

The thesis devoted to the socialization of the senior preschool children with the general underdevelopment of speech. The study defined criteria, indicators and levels of socialization of senior preschool children with the general underdevelopment of speech. It has been revealed features of social formation of senior preschool children preschool special education.

Pedagogical conditions of effective socialization of senior preschool children with the general underdevelopment of speech are the interaction of children with the general underdevelopment of speech in a single environment, social and developmental kindergarten; correction of speech disorders of children with the general underdevelopment of speech in gaming activities; speech and creation, stimulating space for social experience of children with the general underdevelopment of speech.

Keywords: socialization, older preschoolers, the general underdevelopment of speech, pre-school, pedagogical conditions.

Підписано до друку 25.05.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 пр. Зам. № 166
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

